

YAPI BİLGİSİ ANABİLİM DALI KADROSUNA ATANACAK ARAŞTIRMA GÖREVLİLERİNİN BİRİMLERE TAHSİSİNE İLİŞKİN GEREKÇELİ İLKE KARARLARI ve HESAPLAMA MODELİ

Yapı Bilgisi Anabilim Dalı Kurulu, 4 Mayıs 2005 tarihli toplantısında Anabilim Dalı'na atanacak araştırma görevlilerinin birimlere tahsisine esas olmak üzere ekteki tablolarda yer alan değerlendirme sistemini ve bu sistemi içeren hesaplama modelini kabul etmiştir. Belirtilen model, Anabilim Dalı Kurulu tarafından görevlendirilen ve Prof.Dr. Alaattin KANOĞLU, Doç.Dr. Nihal ARIOĞLU, Doç.Dr. Oğuz Cem ÇELİK, Yrd.Doç.Dr. Hülya KUŞ ve Yrd.Doç.Dr. Nurgün Tamer BAYAZIT'tan oluşan komisyonca geliştirilmiştir. Kurul, bu raporu esas alarak ve bu rapordaki temel görüşlerin önemli bir bölümünü aynen kabul ederek, ortaya konan modeli bundan böyle Anabilim Dalı'na tahsis edilen araştırma görevlilerinin birimlere tahsisinde uygulama kararı almıştır. Modelin ana akslarını oluşturan ilkeler ve gerekçeleri ekteki satırlarda; modeli içeren hesap tablosu dosyası da ekte yer almaktadır.

İLKE-01

Birimdeki Araştırma Görevlisi Sayısı/Birimdeki Öğretim Üyesi Sayısı oranı açısından bir denge, öncelikli olarak gözetilmelidir. Bu denge sağlanana kadar, en olumsuz durumda olan birimlere gereken sayıda tahsis yapılmalıdır.

GEREKÇE

Anabilim Dalı'ndaki her öğretim üyesinin eğitim/öğretim ve araştırma faaliyetlerine destek olacak bir araştırma görevlisi ile birlikte çalışabilmesi esastır ve bu ilkenin sürekliliği önceliklidir. Öğretim üyelerinin derslere ilişkin materyalin hazırlanması, ders, uygulama ve ödevlerinin gerçekleştirilip değerlendirilmesi konularında zamanını etkin kullanabilmesi açısından, sürekliliği sağlanmış bir desteğe ihtiyacı olduğu açıktır. Ayrıca, araştırma projelerinde de benzer bir desteğe ihtiyaç duyulmaktadır. Araştırma görevlisi/Öğretim üyesi oranı 1.00'in altında olduğunda, kendi yüksek lisans/doktora çalışmasının yanısıra bir araştırmada daha görevlendirilen araştırma görevlisinin görev yükü aşırı artmakta; bazı öğretim üyeleri dersler ve araştırma projelerinde araştırma görevlilerinin desteği olmadan çalışmak durumunda kalmaktadır.

İLKE-02

Birime Ait Derslerin Toplam Saati/Birimin Öğretim Üyesi Sayısı oranı açısından bir denge gözetilmelidir. Bir diğer deyişle, hesaplamalarda birimdeki mevcut öğretim üyesi sayısı değil, **olması gereken öğretim üyesi sayısı** değerlendirmeye alınmalıdır. Bu değerlendirmede, makul bir değer (örneğin, **12 saat/yarıyıl - 24 saat/yıl** ders yükü), öğretim üyesinin her iki yarıyıldaki dersleri hesaba katılarak, esas alınmalıdır. Araştırma yükleri değerlendirmeye dahil edilmeyecektir.

GEREKÇE

Bu dengenin kurulmaması durumunda, birinci ilkedeki değerlendirmeler yanlış temeller üzerinde yapılmış olacaktır. Fiilen ders yükü fazla olmayan, ancak öğretim üyesi sayısı fazla olan birimlerin, bu üstünlüğe ek olarak bir de araştırma görevlisi tahsisinde avantajlı duruma geçmelerine yönelik bir düzenleme akılcı değildir. Bu açıklamalar ışığında, örneğin, **9 gerçek** öğretim üyesi bulunan bir birimin, ders saati toplamı, örneğin, güz yarıyılında 60, bahar yarıyılında 100 ise; yarıyıl bazında bu yük $(130+62)=192$ olacaktır. Bu değer, örneğin 24 saat/yıl tutarındaki ders saatine bölümü ile, birimin olması **gereken** öğretim üyesi sayısı $192/24=8$ olarak hesaplanacak ve değerlendirmeye alınacaktır.

Son yıllarda anabilim dalımızdaki bazı birimlerin öğretim üyesi sayılarında belirgin düşüşler olduğu belirtilmektedir. Bu hesaplama, belirtilen birimlerin gerçek yüklerinin doğru hesaplanmasına da yardımcı olacaktır. Yine yukarıdaki örnek ele alınır ve hesaba konu olan birimin **gerçek** öğretim üyesi sayısının, 9 yerine, örneğin **6** olduğu varsayılırsa; bu birimin **olması gereken** öğretim üyesi sayısının **8** olarak hesaplanması, en azından araştırma görevlisi tahsisinde, içinde bulunduğu dezavantajı ortadan kaldıracaktır.

Araştırma faaliyetlerinin izlenmesi pratik bulunmadığından modele dahil edilmemiştir.

İLKE-03

Yine bu değerlendirmede, öğretim üyelerinin, İTÜ'nün her bölüm, fakülte ve enstitüsünde verdiği dersler hesaba katılmalı, İTÜ dışındaki kurumlardaki ders yükleri ile İTÜ içindeki ikinci öğretim yükleri değerlendirmeye alınmamalıdır. Buna ek olarak, farklı nitelikteki, derslerin "yürütücülükleri" ile yüksek lisans/doktora tez "danışmanlıkları" ile ders ve proje stüdyolarındaki "danışmanlıklar"ın getirdiği yükler ağırlıklandırılarak hesaba katılmalıdır. Ayrıca, Bitirme Çalışması, Uygulama Projesi, seçime bağlı dersler ve yüksek lisans/doktora tez danışmanlıklarının hesabında, **son iki yarıyıldaki görevlendirmelerin esas alınması**, modeli pratik olmaktan uzaklaştırmasına rağmen Anabilim Dalı Kurulu tarafından uygun bulunmuştur. Bu bağlamda, ağırlıklı yüklerin hesaplanmasında kullanılacak katsayılar aşağıdaki şekilde karara bağlanmıştır:

- Lisans düzeyindeki zorunlu derslerin yürütücülüğü, değerlendirmede katsayı olarak **1,00** ile ağırlıklandırılmalıdır,
- Lisans düzeyindeki seçime bağlı derslerin yürütücülüğü ,değerlendirmede katsayı olarak **0,50** ile ağırlıklandırılmalıdır,
- Yüksek lisans ve doktora programlarındaki zorunlu derslerin yürütücülüğü, değerlendirmede katsayı olarak **0,75** ile ağırlıklandırılmalıdır,
- Yüksek lisans ve doktora programlarındaki seçime bağlı derslerin yürütücülüğü, değerlendirmede katsayı olarak **0,50** ile ağırlıklandırılmalıdır.
- Lisans ve yüksek lisans programlarındaki derslerin/tezlerin danışmanlıkları değerlendirmede katsayı olarak **0,50** ile ağırlıklandırılmalıdır.

GEREKÇE

Model, esas olarak araştırma görevlisi sayısını öğretim üyelerinin sayısıyla ilişkilendirmektedir. Bu nedenle, **araştırma görevlilerinin hangi noktalarda görevlendirildiğiyle değil, öğretim üyelerinin yüküyle** ilgili bir yaklaşım içermektedir. Bir diğer deyişle, birimlere tahsis edilecek araştırma görevlilerinin sayısının hesabında, araştırma görevlilerinin ne tür görevler üstlendiklerinin detayı dikkate alınmamaktadır. Bu yaklaşıma göre **araştırma görevlileri, öğretim üyesi yardımcısıdır ve ihtiyaç miktarı, öğretim üyesinin yüküne bağlı olarak belirlenir**. Araştırma görevlilerinin lisans dersleri için görevlendirilmek üzere istihdam edildikleri ve dolayısıyla yüksek lisans ders yüklerinin modelde hesaba katılmaması gerektiği iddiası bu nedenle geçersiz bulunmuştur.

Bu açıdan bakıldığında, Araştırma görevlilerinin asli işlevinin aşağıdaki iki grupta toplanabileceği görülmektedir:

- **öğretim yardımcısı**: ders materyali hazırlanması, uygulamaların gerçekleştirilmesi, ödevlerin değerlendirilmesi vb işlevleri üstlenmek üzere istihdam edilen ve üniversiter yapıda "teaching assistant" pozisyonuna karşılık gelen eleman,
- **araştırma yardımcısı**: fakültede gerçekleştirilen araştırma projelerinde araştırma yardımcısı olarak görev yapan ve üniversiter yapıda "research assistant" pozisyonuna karşılık gelen eleman.

Bu görevlerin ötesinde, kimi araştırma görevlilerinin fakültenin gelecekteki öğretim üyeleri olarak değerlendirilmesi de mümkündür. Ancak, son düzenleme ile, önceki uygulamanın aksine bu ilişki ortadan kaldırılmış olup, her araştırma görevlisinin öğretim üyeliğine geçişi öngörülmemektedir. Değerlendirmede 33. madde ile 50 d maddesine göre kadroya atanan araştırma görevlilerinin durumlarının karıştırılmaması gereklidir.

Bu tanımlara göre, araştırma görevlisinin akademik kariyeri ve kendini geliştirmeye yönelik faaliyetleri (doktora çalışması vb), kurumda istihdam edilmesinin temel nedeni değil, ön şartıdır ve kendi kişisel tasarrufudur. Araştırma görevlileri, esas olarak öğretim üyesi ihtiyacının karşılanmasına yönelik olarak değil, eğitim ve araştırma faaliyetlerinin etkin ve sağlıklı yürüyebilmesi için gerekli destekleyici faaliyetler için istihdam edilmektedirler. Fakülte ya da ilgili birimleri, bu elemanlardan bir bölümünü gelecekteki öğretim üyeliği kadroları için uygun görmediği sürece, mevcut düzenlemeye göre doktora çalışmalarının bitiminde araştırma görevlilerinin kurum ile ilişkisi kesilmektedir ve bu durum kadroya başvuran araştırma görevlilerince bilinerek kadroya başvuru kararı verilmektedir.

Bu saptamalar ışığında, araştırma görevlilerinin anabilim dalı içinde tahsisinde öğretim ve araştırma faaliyetlerinin birlikte değerlendirilmesi esastır. Ancak, her birimin araştırma faaliyetleri açısından performansı fakülte yönetimince değerlendirilecek bir konudur. Ayrıca, hangi birimin araştırma yükünün ne olduğunun saptanması ve değerlendirmede göz önüne alınması bu verileri organize eden bir veritabanı modeli kullanıma alınmadığı sürece pratik de değildir; geçmiş ve gelecekteki araştırma projelerinin sayıları, büyüklükleri, vb parametrelerin hesaba alınmasını gerektirecektir. Bu nedenle birimlerin, araştırma faaliyetleri açısından birbirine eşdeğer yükleri olduğu/olması gerektiği varsayılabilir. Akademik yükseltme ve atamalara ilişkin düzenlemeler bu açıdan bir dengenin oluşmasını sağlamaktadır.

Öğretim faaliyetlerinde ise, lisans ve yüksek lisans derslerinin tümünde araştırma görevlilerinin derslerin hazırlanmasında ve uygulamalar ile ödevlerin değerlendirilmesinde evrensel uygulamaya paralel olarak tanımlanmış görevler yüklendikleri açıktır. Bu nedenle, her iki düzeydeki derslerin de hesaplamalarda dikkate alınması gerekir. Bunların içinde, seçime bağlı derslerin zorunlu derslere göre daha az öğrenci sayısı içerdiği gözönüne alınarak bu derslerin yükü ile ilgili olarak buna uygun bir ağırlık tanımlanması uygun bulunmuştur. Benzer şekilde yüksek lisans derslerinin öğrenci sayıları da bu duruma uygun görüldüğünden, zorunlu derslerin 1,00; seçime bağlı derslerin benzer bir ağırlıkla (1/2) değerlendirilmeleri ve hesaba katılmaları uygun olacaktır.

Bir diğer noktada ise, yüksek lisans/doktora tezleri ve derslere danışman olarak katkıda bulunmanın, yürütücü olarak görev alma ile kıyaslandığında getirdiği yükün eşdeğer olmadığı açıktır. Bu yüklerin de 1/2 katsayı ile değerlendirmeye alınması uygun bulunmuştur.

İLKE-04

Birimlere tahsis edilecek anabilim dalı kadrosundaki araştırma görevlilerinin sayısı belirlenirken, mevcut araştırma görevlilerinin sayısının hesabında, halen **fiili olarak görev yapanlarla birlikte, uzun süreli olarak yurtdışında görevlendirilmiş olanlar da** değerlendirmeye katılmalıdır. Birimin bilgisi ve isteği dışında birime tahsis edilerek, yurtdışına gönderilmiş olan araştırma görevlileri değerlendirmeye alınmalıdır.

GEREKÇE

Birimler, kendilerine tahsis edilen anabilim dalı kadrosundaki araştırma görevlilerinin uzun süreli olarak yurt dışındaki üniversite ve araştırma kuruluşlarında görevlendirilmesini, akademik kadrolarının yetişmesi açısından uygun görebilirler. Ancak, bu durumda, aynen öğretim üyelerinin uzun süreli olarak kurum dışında görevlendirilmelerinde yüklerin diğer üyeler tarafından paylaşılması gibi, görevlendirilen araştırma görevlilerinin yüklerinin de kalanlar tarafından paylaşılması esastır. Bu uygulamanın, yeni gelişen alanlarda uzmanlaşacak öğretim üyelerinin yetiştirilmesi amacıyla yapılması mümkündür; ancak genelleştirilmesi, birimlerdeki tüm araştırma görevlilerinin benzer taleplerde bulunması durumunda fakülteadaki dersler ve araştırmaların gerektiği gibi yürütülebilmesinde ciddi sıkıntılara neden olacağından, araştırma görevlilerine başvuru esnasında:

- Sınırlı süre için kadroya kabul edildikleri,
- Asli görevlerinin öğretim ve araştırmalara yardımcı olmak olduğu,
- Birim tarafından, belirli koşullar ve ilkelere uygun olduğu taktirde öğretim üyesi kadrosuna alınabilecekleri, bunun istisnai bir durum olduğu ve bu bağlamda yine gerekli bulunduğu taktirde yurtdışı uzun süreli görevlendirmelerin mümkün olabileceği,

hatırlatılmalıdır.

Bu saptamalar ışığında Anabilim Dalı Kurulu, birimlere tahsis edilecek araştırma görevlilerine ilişkin ihtiyaçların hesaplanmasında, yurtdışında uzun süreli olarak görevlendirilmiş olan araştırma görevlilerinin de birimin kadrosundaki sayıya dahil edilmesi gerektiği kanısına varmıştır. Kurul, zaman zaman görülen, birimin bilgisi ve iradesi dışında birim adına yurtdışında görevlendirilen araştırma görevlilerinin de bu değerlendirmeye dahil edilmesi gerektiğine karar vermiştir.

SONUÇ

Bu ilkeler ışığında, gereken hesaplamaların pratik, hızlı ve doğru biçimde yapılabilmesini sağlayacak bir modele ihtiyaç duyulmuş ve bu dokümanın ekinde yer alan hesap tablosu modeli geliştirilmiştir. Önerilen model, hesaplamalarda yalnızca ders yüklerini esas almış olup, gerçekteki yüklerin modellenmesi açısından yetersiz görülebilir. Ancak, kullanımı açısından (yapılan eklere rağmen) pratik ve basittir. Anabilim Dalı Kurulu, akademik yüksetmelerde kullanılan performans ölçüm metodunu ya da daha farklı yaklaşımları esas alan hesaplama modellerinin daha gerçekçi sonuçlar vereceği kanısında olmasına karşılık, bu karmaşıklıktaki bir modelin pratik olabilmesi için gereken altyapının henüz var olmadığı kanısındadır. Yapı Bilgisi Anabilim Dalı Kurulu, bu modelin tüm üniversite ölçeğindeki tahsisler için gerekli olduğu kanısındadır. Bu amaçla, kaynakların paylaşımında dengeli bir yaklaşım için şeffaflık sağlayacak yaklaşımların fakülte ve üniversite ölçeklerine de yaygınlaştırılması için gereken girişimlerde bulunulacaktır.